

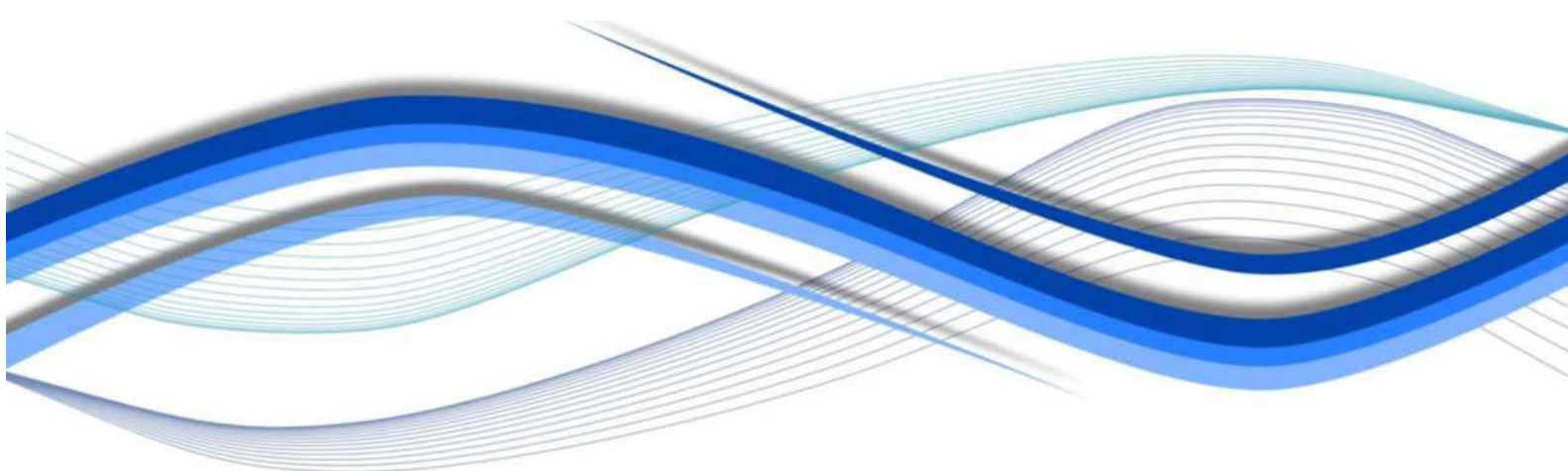
Evropska
komisija

Zajednički istraživački centar

EntreComp: Okvir kompetencija za preduzetništvo

Margherita Bacigalupo, Panagiotis Kampylis
Yves Punie, Godelieve Van den Brande

2016

Sadržaj

Uvodna riječ.....	3
Sažetak	4
Politički kontekst.....	4
1. Uvod	6
1.1 Ciljevi i svrha studije	6
1.2 Metodologija	7
1.3 Ograničenja	8
1.4 Struktura izvještaja.....	8
2. Preduzetništvo kao kompetencija	8
3. Okvir EntreComp	13
3.1 Progresivni model	13
3.2 Ishodi učenja	16
3.3 Okvir EntreComp ukratko: tabelarni pregled.....	16
4. Spisak skraćenica i definicije	19
Dodatak: Okvir EntreComp.....	22

Uvodna riječ

Evropska komisija je pripremila "Program novih vještina za Evropu: Zajednički rad na jačanju ljudskog kapitala, zapošljivosti i konkurentnosti", kako bi odgovorila izazovima sa kojima se Evropa trenutno suočava. Cilj je da svi posjeduju set ključnih kompetencija potrebnih za lični razvoj, socijalnu inkluziju, aktivno građanstvo i zapošljavanje. Ove kompetencije uključuju jezičku pismenost, matematičku pismenost, naučnu kompetenciju i komunikaciju na stranim jezicima, kao i više transverzalnih vještina kao što su digitalna kompetencija, preduzetništvo, kritičko mišljenje, rješavanje problema i učiti kako se uči.

Okvir kompetencija za preduzetništvo, ili EntreComp, nudi resurse za unapređenje preduzetničkih kapaciteta evropskih građana i organizacija¹. Okvir ima za cilj da se izgradi konsenzus oko zajedničkog razumijevanja preduzetničke kompetencije definisanjem 3 područja kompetencija, 15 kompetencija, ishoda učenja i nivoa stručnosti, na koje se mogu pozvati aktuelne ili buduće inicijative.

EntreComp je rezultat rada Zajedničkog istraživačkog centra Evropske komisije (JRC) u ime Generalnog direktorata za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju (DG EMPL). Ovaj izvještaj je prva publikacija u projektu EntreComp nakon intenzivnog procesa istraživanja i konsultacija sa svim zainteresovanim stranama.

Ideja za ovaj materijal seže do 2006. godine, kada je Evropska unija predložila 8 ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje, od kojih je jedna „smisao za inicijativu i preduzetništvo“. Generalni direktorat za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju (DG EMPL), u saradnji sa Zajedničkim istraživačkim centrom promovirao primjenu EntreComp-a u Evropi. Objavljivanje ovog izvještaja se poklapa sa objavljivanjem izvještaja o *Okviru digitalnih kompetencija za građane*, koji je poznat i pod nazivom DigComp².

Ova dva dokumenta će omogućiti javnom i privatnom sektoru da unaprijede oblast karijerne orijentacije, obuku i mentorstvo za mlade koji traže posao, a istovremeno prošire preduzetnički način razmišljanja među građanima. Vjerujemo da, kada je riječ o vještinama, mogu pomoći u rješavanju nekih od ključnih izazova sa kojima se Evropa trenutno suočava.

**Detlef Eckert, direktor Generalnog direktorata za zapošljavanje,
socijalna pitanja i inkluziju**

¹<https://ec.europa.eu/irc/entrecomp>

²<https://ec.europa.eu/irc/digcomp>

Sažetak

Politički kontekst

Razvoj preduzetničkih kapaciteta evropskih građana i organizacija je jedan od ključnih ciljeva politike EU i njenih članica. Sve je prisutnija svijest o tome da se preduzetničke vještine, znanja i stavovi mogu naučiti, što vodi ka sve uočljivijem razvoju preduzetničkog načina razmišljanja i preduzetničke kulture kod pojedinaca i društva u cjelini.

Evropska komisija je prvi put ukazala na značaj preduzetničkog obrazovanja 2003. godine, u Evropskoj zelenoj knjizi o preduzetništvu u Evropi. Do 2006. godine, Evropska komisija je identifikovala „smisao za inicijativu i preduzetništvo“ kao jednu od osam ključnih kompetencija neophodnih za sve članove društva zasnovanog na znanju. *Zakon o malim preduzećima za Evropu* iz 2008. godine, *Komunikacija o preispitivanju obrazovanja* iz 2012, *Akcionni plan za preduzetništvo 2020* iz 2013, i nedavno objavljeni *Programnovih vještina za Evropu*, su izražavali potrebu da se promoviše preduzetničko obrazovanje i preduzetničko učenje. To je rezultiralo velikim brojem inicijativa širom Evrope.

Bez obzira na to što je postojalo veliko interesovanje da se izgrade preduzetnički kapaciteti, gotovo deceniju nakon preporuke „Ključne kompetencije za cjeloživotno učenje“, iz 2006. godine, još uvijek ne postoji konsenzus o tome šta su elementi preduzetništva kao kompetencije. Kao što je istaknuto u Izvještaju za Eurydice iz 2016. o preduzetničkom obrazovanju u školi, oko polovine zemalja u Evropi koriste definiciju preduzetništva datu u Evropskim ključnim kompetencijama. Jedna trećina zemalja koristi svoju nacionalnu definiciju i u skoro 10 zemalja ne postoji opšte prihvaćena definicija na nacionalnom nivou. Zatim, nedostatak sveobuhvatnih ishoda učenja za preduzetničko učenje je prepoznato kao jedna od glavnih prepreka za razvoj preduzetničkog učenja u Evropi.

Rezultat je jasna potreba da se definiše i opiše preduzetništvo kao kompetencija; da se izradi referentni okvir koji će opisivati komponente preduzetništva u smislu znanja, vještina i stavova; i da se građanima Evrope ponude odgovarajući instrumenti za procjenu i efikasni razvoj ove ključne kompetencije.

U tom kontekstu, Zajednički istraživački centar Evropske komisije, u ime Generalnog direktorata za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju je u januaru 2015. godine pokrenuo Studiju o preduzetničkoj kompetenciji (EntreComp). Jedan od glavnih ciljeva EntreComp-a je da se razvije zajednički konceptualni pristup, koji bi mogao da podstakne razvoj preduzetničke kompetencije na evropskom nivou.

Glavni zaključci

U ovom izvještaju je predstavljen EntreComp okvir koji predlaže zajedničku definiciju preduzetništva kao kompetencije, sa ciljem da uspostavi most koji bi povezao svjetove obrazovanja i rada i postane referenca za svaku inicijativu koja ima za cilj da podstakne preduzetničko učenje. Okvir je fleksibilan izvor inspiracije, koji se može koristiti ili prilagoditi različitim kontekstima. Na primjer, EntreComp može da inspiriše reformu nastavnih planova i programa u sektoru formalnog obrazovanja, realizaciju praktičnih preduzetničkih iskustava u neformalnom obrazovanju, ili razvoj instrumenata kojima će građani sami procijeniti svoje preduzetničke vještine.

Okvir EntreComp se sastoji od 3 područja kompetencija: „Ideje i mogućnosti“; „Resursi“;

„Djelovanje“. Svaka oblast obuhvata 5 kompetencija, koje su sastavni dijelovi preduzetništva kao kompetencije. Okvir razvija 15 kompetencija na 8 nivoa i predlaže listu od 442 ishoda učenja.

Glavni rezultati

EntreComp definiše preduzetništvo kao transverzalnu kompetenciju koja se primjenjuje u svim sferama života: od jačanja ličnog razvoja, do aktivnog učešća u društvu, do (ponovnog) ulaska na tržište rada kao zapošljena ili samozapošljena osoba, te do pokretanja ulaganja (kulturne, društvene ili komercijalne vrijednosti).

Ona polazi od široke definicije preduzetništva koja zavisi od stvaranja kulturne, društvene ili ekonomske vrijednosti. Na taj način obuhvata različite vrste preduzetništva, kao što je unutrašnje (korporativno) preduzetništvo, socijalno preduzetništvo, zeleno preduzetništvo i digitalno preduzetništvo. Ova definicija se odnosi i na pojedince i grupe (timove ili organizacije) i na stvaranje vrijednosti u privatnom, javnom i trećem sektoru i u bilo kojoj njihovoj kombinaciji. Na kraju, ona je i neutralna tj. moguće je djelovati u skladu sa idejama i mogućnostima za stvaranje vrijednosti za druge u bilo kojoj oblasti i mogućem lancu vrijednosti.

EntreComp okvir je urađen primjenom kombinovane metode, sačinjene od detaljnog pregleda akademske i sive literature, analize studija slučaja, desk istraživanja i niza konsultacija sa svim zainteresovanim stranama.

Srodne aktivnosti Zajedničkog istraživačkog centra Evropske komisije – JRC

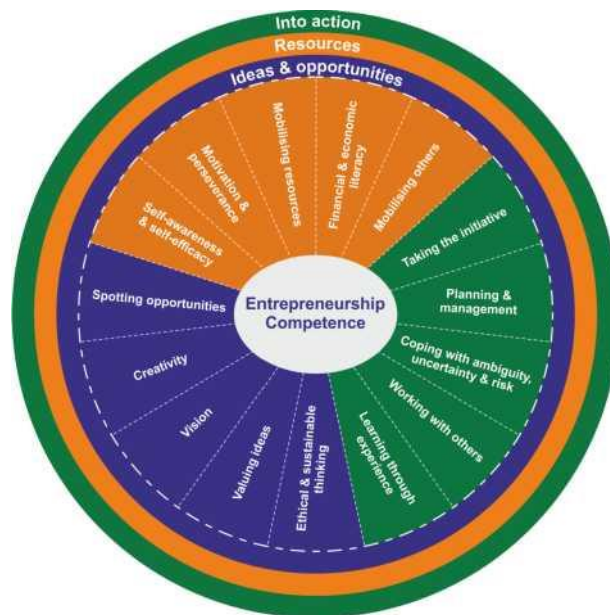
EntreComp predstavlja nastavak rada Centra koji je definisao zajednički referentni okvir digitalnih kompetencija, danas uglavnom poznata kao Okvir digitalnih kompetencija (DigComp).

Kratki vodič

JRC je sproveo studiju u ime Generalnog direktorata za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju u cilju definisanja **zajedničkog pristupa** u podršci razvoju preduzetništva kao kompetencije.

EntreComp definiše preduzetništvo kao **transverzalnu kompetenciju** koja se primjenjuje u svim sferama života: od jačanja ličnog razvoja, do aktivnog učešća u društvu, **(ponovnog)ulaska na tržište rada** kao zapošljena ili samozapošljena osoba, te do **pokretanja ulaganja** (kulturne, društvene ili komercijalne vrijednosti).

EntreComp čine 3 područja kompetencija i 15 kompetencija kao što je prikazano na slici ispod.

EntreComp se može koristiti kao referenca za izradu nastavnih planova i programa u oblasti **formalnog obrazovanja**. Može se koristiti za aktivnosti i programe u **neformalnom učenju** (na primjer, da podstiče unutrašnje preduzetništvo u postojećim organizacijama). EntreComp ima za cilj da uspostavi most koji će povezati **svjetove obrazovanja i rada**.

1. Uvod

Izrada referentnog okvira sa deskriptorima ishoda učenja je jedna od mjera podrške Evropske komisije promociji preduzetničke kompetencije.

Ovaj izvještaj predstavlja kompletan Okvir za preduzetničku kompetenciju (EntreComp), koji se sastoji od 3 područja kompetencija, 15 kompetencija, modela progresije na 8 nivoa i liste od 442 ishoda učenja. EntreComp okvir je rezultat intenzivnog procesa istraživanja i konsultacija svih učesnika u procesu.

Ideja za ovaj materijal seže do 2006. godine kada je „Preporuka o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje” definisala „smisao za inicijativu i preduzetništvo” kao jednu od 8 ključnih kompetencija (Evropski Parlament i Savjet, 2006).

Smisao za inicijativu i preduzetništvo može biti šire definisana kao sposobnost da se ideje pretvore u djela, ideje koje stvaraju opštu društvenu vrijednost. Smisao za inicijativu i preduzetništvo je transversalna ključna kompetencija, potrebna svakom pojedincu za lični razvoj, aktivno građanstvo, socijalnu inkluziju i zapošljavanje u društvu znanja.

Danas, preduzetnička zajednica praksi, smisao za inicijativu i preduzetništvo naziva **preduzetničkom kompetencijom**. Stoga, EntreComp koristi ovaj jednostavniji naziv, jer odražava upravo ono na šta se kompetencija odnosi. **Ipak, EntreComp okvir koji vam predstavljamo je izgrađen na razumijevanju preduzetništva u širem smislu koje obuhvata i „smisao za inicijativu”.**

1.1 Ciljevi i svrha studije

Zajednički istraživački centar je u ime Generalnog direktorata za zapošljavanje, socijalna pitanja i inkluziju, otpočeo EntreComp studijuu januaru 2015. godine, sa namjerom da izgradi

most koji će povezivati obrazovanje sa tržištem rada, doprinoseći istovremeno boljem razumijevanju i promociji preduzetničke kompetencije u Evropi. EntreComp, najzad, ima za cilj da olakša vršnjačko učenje i razmjenu iskustava među zemljama članicama i pozitivno utiče na mobilnost, zapošljivost i aktivno učešće građana u društvu i ekonomiji. Uspostavljen kao zajednička osnova od koje će poći svi koji se bave promocijom preduzetništva kao kompetencije na različitim nivoima obrazovanja, u različitim sektorima, i u različite svrhe, EntreComp će osloboditi potencijal građana Evrope da učestvuju u svim društvenim segmentima, pretvarajući ideje u djela.

Da bi ostvarila svoj cilj, studija je osmišljena tako da:

- Identifikuje **ključne komponente** preduzetništva kao kompetencije;
- Opiše ove komponente u okviru zajedničkog **konceptualnog modela** na koji se mogu pozvati svi koji učestvuju u preduzetničkom učenju;
- Definiše **ishode učenja** koji ukazuju šta evropski građani treba da znaju, razumiju i mogu da urade da bi pokazali na kom su nivou stekli preduzetničku kompetenciju.

U studiji su korišćene mješovite metode istraživanja, dok je svaki privremeni nalaz potvrđen kroz konsultacije sa različitim učesnicima u procesu, kako bi postepenim dograđivanjem konačno dobili okvir koji predstavljamo u ovom izvještaju.

1.2 Metodologija

Faze studije kojom je definisan EntreComp okvir prikazane su na slici 1.

Slika 1: Glavne faze izrade EntreComp okvira

Izrada okvira je sadžala sljedeće korake:

1. **Pregled literature** o postojećim konceptima, politikama i inicijativama koje se odnose na preduzetništvo kao kompetenciju (Komarkova, Gagliardi, Conrads, & Collado, 2015).
2. **Lista 42 inicijative** u okviru kojih se preduzetništvo kao kompetencija definiše, podučava, uči, ili ocjenjuje (*ibidem*).
3. **Detaljna analize studije slučaja** je obuhvatila 10 postojećih inicijativa koje sadrže elemente koji čine preduzetništvo kao kompetenciju i glavne karakteristike preduzetničkog učenja (Komarkova, Conrads, Collado, 2015).

4. **Ekspertska radionica**, na kojoj su predstavljeni preliminarni nalazi pregleda literature, lista inicijativa i rezultati analize studije slučaja, ali i u velikoj mjeri preduzetništvo definisano kao kompetencija.
5. **Nacrt predloga** za konceptualni model zasnovan na prethodnim koracima.
6. **Upoređivanje** nacрта predloga sa postojećim okvirima.
7. Izrada više **scenarija za primjenu** kako bi se procijenila primjenivost nacрта konceptualnog modela.
8. Niz iterativnih **konsultacija sa učesnicima u procesu**³.
9. Konačni predlog **konceptualnog modela** koji se sastoji od 3 područja i 16 kompetencija, urađen na osnovu povratnih informacija dobijenih od zainteresovanih strana.
10. **Nacrt Okvira preduzetničke kompetencije (EntreComp)** koji ima **8 nivoa stručnosti** i oko 500 ishoda.
11. **Dvanaest online panela** na kojima su učesnici u procesu analizirali nivoe stručnosti i ishode učenja definisane u Nacrtu okvira. Nivoi stručnosti i ishodi učenja su identifikovani kroz desk istraživanja i kroz interakciju sa više od stotinu stručnjaka iz oblasti preduzetničkog učenja. Među njima su bili članovi ET2020 Radne grupe za transverzalne vještine, stručnjaci obrazovnog programa za klimu Evropskog instituta za inovacije i tehnologiju (EIT) i članovi ekspertske grupe o socijalnom preduzetništvu (GECES) Evropske komisije.
12. Revidirani **EntreComp okvir** ima 3 područja i 15 kompetencija pretočenih u 442 ishoda učenja (vidi kompletnu listu u Dodatku) na 8 nivoa stručnosti.

1.3 Ograničenja

EntreComp okvir je rezultat detaljne metodologije istraživanja⁴ tokom kojeg je, u različitim fazama, konsultovana velika i heterogena grupa eksperata. **Iako je široko prihvaćen, okvir još uvek nije prilagođen ili testiran u realnim uslovima.** Sljedeći korak će biti primjena i ocjenjivanje EntreComp okvira u praksi kako bi, na kraju, ukoliko to bude potrebno, izvršene izmjene i poboljšanja u skladu sa povratnim informacijama dobijenim od praktičara i krajnjih korisnika.

1.4 Struktura izvještaja

Nakon Uvoda, poglavlje 2 upoznaje čitaoca sa EntreComp konceptualnim modelom, odnosno njegovim područjima, kompetencijama i deskriptorima. Poglavlje 3 predstavlja, ne samo model progresije koji podržava razvoj različitih nivoa znanja iz oblasti preduzetništva, već i ključne principe i karakteristike EntreComp ishoda učenja. Na kraju, predstavljena je kratku verzija Okvira kompetencija.

Kompletna Okvir sa svim ishodima učenja, na 8 nivoa stručne osposobljenosti nalazi se u aneksu ovog izvještaja.

2. Preduzetništvo kao kompetencija

Studija EntreComp je imala za cilj uspostavljanje zajedničkog referentnog okvira za preduzetništvo kao kompetenciju koja će pomoći građanima da razviju sposobnosti aktivnog učešća u društvu, upravljanja svojim životima i karijerama i pokretanje inicijativa. Konceptualizacija preduzetništva kao kompetencije je predstavljala prvi korak u procesu izrade

³Dva puta je konsultovana ET2020 Radna grupa za transverzalne vještine (TSVG); online konsultacije oko 200 zainteresovanih strana; dvije neformalne radionice u inkubatoru socijalnog preduzetništva i neformalni bilateralni razgovori; i publika različitih panela na kojima je JRC predstavljao preliminarne rezultate projekta

⁴U okviru EntreComp studije primjenjen je metodološki pristup definisan i odobren u izradi Okvira za digitalnu kompetenciju (Ferrari, 2013).

referentnog okvira.

U kontekstu ove studije, preduzetništvo se shvata kao transversalna ključna kompetencija koju mogu primjenjivati pojedinci i grupe u svim sferama života. Definiše se na sljedeći način:

Preduzetništvo je kada svojim djelovanjem ukazane prilike i ideje pretvorimo u nove vrijednosti. Vrijednost koja nastaje može biti finansijska, kulturna ili društvena (FFE-YE, 2012).

Ova definicija je usmjerena na stvaranje vrijednosti, ne uzimajući u obzir tip vrijednosti ili kontekst. Ona se odnosi na stvaranje vrijednosti imogućeg lanca vrijednosti u bilo kojem području, kao i navrijednosti u **privatnom, javnom i trećem sektoru** ili u bilo kojoj kombinaciji ova tri sektora. Na taj način obuhvata različite vrste preduzetništva, uključujući i unutrašnje (korporativno) preduzetništvo, društveno preduzetništvo, zeleno i digitalno preduzetništvo.

Preduzetništvo kao kompetencija se odnosi na sve sfere života. Ono omogućava građanima da utiču na svoj **lični razvoj**, da aktivno **doprinose društvenom razvoju**, da uđu na **tržište rada**, kao zaposleni ili kao samozaposleni, i da pokrenu ili prošire poslove koji mogu imati kulturni, društveni ili komercijalni motiv.

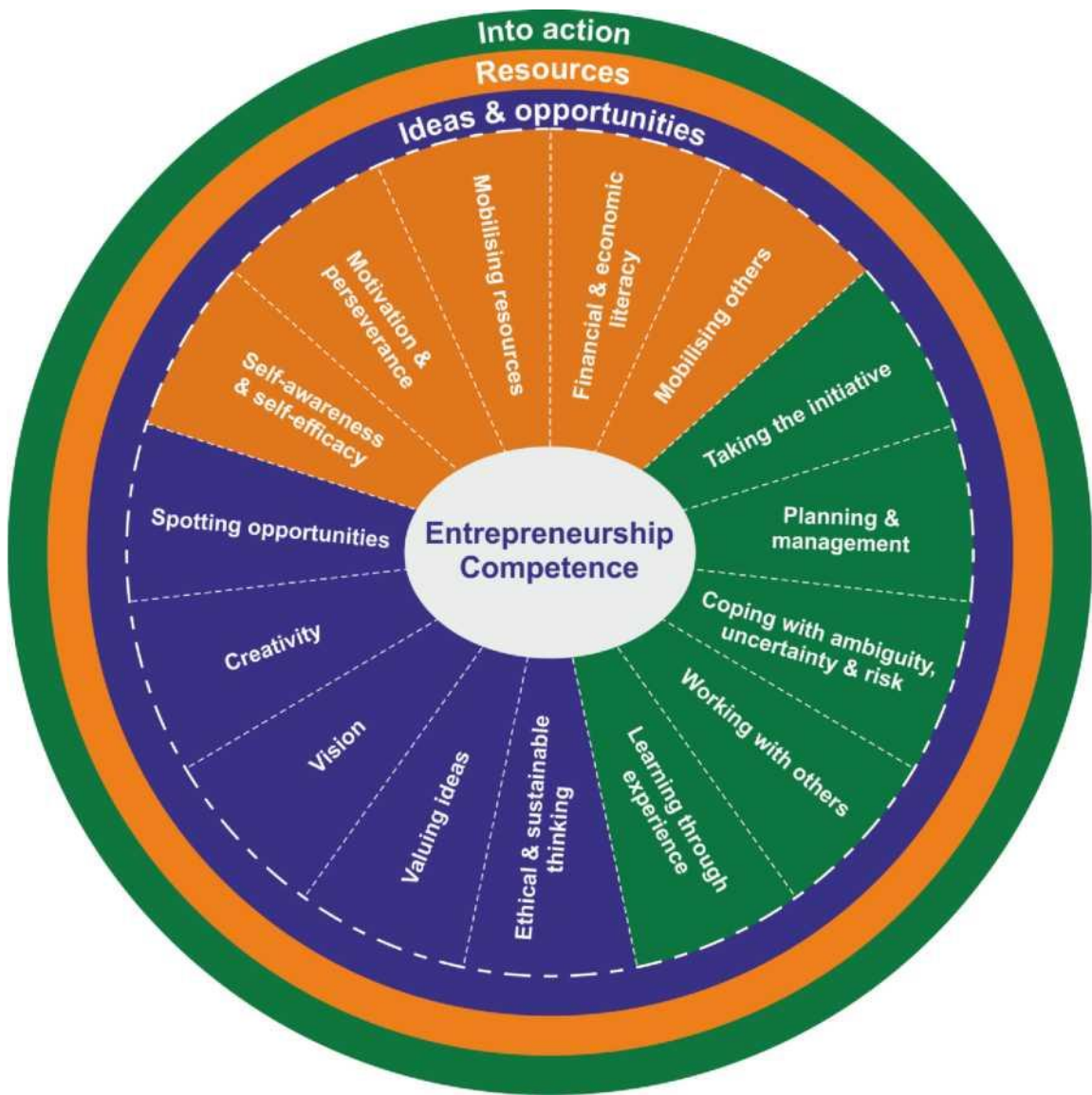
Konceptualni model EntreComp čine dvije glavne dimenzije: **3 područja kompetencija** koja odražavaju definiciju preduzetništva kao sposobnosti da se ideje pretvore u djela; i 15 kompetencija koje, zajedno, čine glavne elemente preduzetništva, kao kompetencije za sve građane. Sve kompetencije su navedene u Tabeli 1. Uz svaku je učeniku dat **predlog ili savjet** da kompetenciju primijeni u praksi i **deskriptor** koji sadrži ključne aspekte date kompetencije.

„Ideje i mogućnosti“, „Resursi“, „Djelovanje“ su 3 područja konceptualnog modela koji svojim nazivima ističu preduzetničku kompetenciju kao sposobnost da se prilike i ideje pretvore u djela, uz pokretanje neophodnih resursa. Ovi resursi mogu biti lični (svjesnost, efikasnost, motivacija i istrajnost), materijalni (na primjer, proizvodna i finansijska sredstva) ili nematerijalni (na primjer, specifična znanja, vještine i stavovi). **Ove 3 oblasti su međusobno veoma povezane**: preduzetništvo kao kompetencija stoji iznad sve tri. 15 kompetencija su takođe međusobno povezane i treba ih tretirati kao dio cjeline. Okvirom se ne zahtjeva od učenika stekne najviši nivo poznavanja svih 15 kompetencija, ili da na istom nivou vlada svim kompetencijama.

Slika 2 prikazuje EntreComp kompetencije na grafikonu. Svaka „kriška“ je označena drugačijom bojom: plava za kompetencije u području „Ideje i mogućnosti“, narandžasta za one koji u području „Resursi“ i zelena za područje „Djelovanje“. Tri prstenao kružuju „kriške“ koje predstavljaju 15 kompetencija. Ovakvim prikazom se želi naglasiti da između oblasti znanja i kompetencija nema stroge taksonomske podjele. Na primjer, kreativnost je predstavljena kao jedna od kompetencija u području „Ideje i mogućnosti“ iako kreativni proces podrazumijeva upotrebu resursa i sposobnost da se ideja oblikuje i pretvori u vrijednost. Svi čitaoci su pozvani da postavljaju nove veze između područja i kompetencija u cilju proširenja elemenata okvira i da ih prilagode na način koji najviše odgovara njihovom kontekstu.

Tabela 1 daje pregled konceptualnog modela EntreComp, pokazujući sastavne dijelove preduzetničke kompetencije koji čine okvir. Kompetencije su obilježene radi lakšeg snalaženja – način na koji su poređane ne predstavlja redosljed u procesu ovladavanja ili hijerarhiju: nijedan od elemenata ne mora biti na prvom mjestu, i nijedan nije važniji od ostalih. U konceptu EntreCompa ne postoje ključne i „meke“ kompetencije.

U zavisnosti od konteksta u kojem se okvir primjenjuje, realno je očekivati da će veći naglasak biti na nekim kompetencijama, a manji na drugim, ili da će kompetencije biti pojednostavljene kako bi odražavale preduzetnički proces kreiran da podstakne učenje kroz preduzetništvo. Drugim riječima, EntreComp okvir se može posmatrati kao polazna tačka za tumačenje preduzetničke kompetencije, koja će vremenom biti unapređivana kako bi odgovorila na posebne potrebe specifičnih ciljnih grupa.

Slika 2: Područja i kompetencije konceptualnog modelaEntreComp

Tabela 1: EntreComp konceptualni model

1. Ideje i prilike

Kompetencije	Savjeti	Deskriptori
1.1 Prepoznavanje prilike	Koristite svoju ⁵ maštu i vještine da biste otkrili prilike za stvaranje vrednosti	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikovati i iskoristi mogućnosti za stvaranje vrijednosti istražujući društveno, kulturno i ekonomsko okruženje • Identifikovati potrebe i izazove • Uspostaviti nove veze i sakupiti rasute elemente sredine kako bi se omogućilo stvaranje nove vrijednosti
1.2 Kreativnost	Razvijajte kreativne i korisne ideje	<ul style="list-style-type: none"> • Razviti ideje i iskoristiti mogućnosti za stvaranje nove vrijednosti, pronaći bolja rješenja za postojeće i nove izazove • Istražiti i primijeniti inovativne pristupe • Kombinovati znanje i resurse radi postizanja što boljih rezultata
1.3. Vizija	Radite na ostvarenju svoje vizije	<ul style="list-style-type: none"> • Pretpostaviti kako će izgledati budućnost • Osmisliti kako da viziju pretvorite u realnu ideju • Napraviti scenarije budućih aktivnosti
1.4 Vrednovanje ideja	Na najbolji način iskoristite ideje i ponuđene prilike	<ul style="list-style-type: none"> • Procijeniti o kojoj je vrijednosti riječ – sa društvenog, kulturnog i ekonomskog aspekta • Prepoznati potencijal koji ideja ima za stvaranje nove vrijednosti i identifikovati odgovarajuće načine na koje ćete taj potencijal najbolje iskoristiti
1.5 Etika i održivi razvoj	Procijenite posljedice i uticaj ideja, prilika i aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Procijeniti posljedice ideje koja donosi vrijednost i uticaj preduzetničkog djelovanja na zajednicu, tržište, društvo i životnu sredinu • Razmisliti o tome kako su odabrani održivi dugoročni društveni, kulturni i ekonomski ciljevi • Raditi odgovorno
2.1 Samosvijest i lična efikasnost	Vjerujte u sebe i stalno se usavršavajte	<ul style="list-style-type: none"> • Razmisliti o potrebama, kratkoročnim, srednjoročnim i dugoročnim planovima • Identifikovati i procijeniti individualne i grupne prednosti i slabosti • Vjerovati u sposobnost da utičete na tok događaja, uprkos nedoumicama, preprekama i privremenim neuspjesima
2.2 Motivacija i istrajnost	Usredsredite se na cilj i ne odustajte	<ul style="list-style-type: none"> • Budite odlučni da ideje pretvorite u djela • Budite strpljivi u nastojanjima da ostvarite dugoročne ciljeve, bilo da su individualni ili grupni • Budite spremni za pritiske, poteškoće i privremene neuspjehe
2.3 Pokretanje resursa	Sakupite i upravljajte resursima koji su vam potrebni	<ul style="list-style-type: none"> • Upravljati materijalnim, nematerijalnim i digitalnim resursima potrebnim da bi ideje pretvorili u djelo • Iskoristiti ograničene resurse na najbolji mogući način • Usvojiti neophodne kompetencije, u bilo kojoj fazi, uključujući tehničke, pravne, poreske i digitalne kompetencije
2.4 Finansijska i ekonomska pismenost	Razvijajte finansijska i ekonomska znanja i vještine	<ul style="list-style-type: none"> • Napraviti troškove pretvaranja ideje u aktivnost • Planirati, primijeniti i evaluirati finansijske odluke u vremenskim intervalima • Upravljati finansijama kako bi aktivnost koja stvara vrijednost mogla trajati duže

⁵U okviru EntreComp okvira, preduzetnička kompetencija se smatra individualnom i kolektivnom sposobnošću.

3. Djelovanje

2.5. Angažovanje drugih učesnika	Inspirišite, motivišite i uključite druge	<ul style="list-style-type: none"> • Motivisati i uključiti relevantne učesnike u procesu • Obezbijediti podršku potrebnu za postizanje rezultata • Pokazati vještine komunikacije, ubjeđivanja, pregovaranja i rukovođenja.
3.1 Preuzimanje inicijative	Samo naprijed!	<ul style="list-style-type: none"> • Inicirati procese u kojima nastaju nove vrijednosti • Suočiti se sa izazovima • Raditi samostalno ka postizanju ciljeva i planirati zadatke
3.2 Planiranje i upravljanje	Definišite prioritete, organizujte, pratite	<ul style="list-style-type: none"> • Postaviti dugoročne, srednjoročne i kratkoročne ciljeve • Definisati prioritete i akcione planove • Prilagoditi se nepredviđenim promjenama
3.3 Rješavanje nejasnih i rizičnih situacija	Donosite odluke koje će riješiti nejasne i rizične situacije	<ul style="list-style-type: none"> • Donijeti odluku kada kada je rezultat te odluke neizvjesan, kada su informacija djelimične ili dvosmislene, ili kada postoji rizik od neželjenih ishoda • U proces kreiranja vrijednosti, uključiti strukturiran način testiranje ideje i prototipova od samog početka, kako bi umanjili rizik od neuspjeha • Rješavati dinamične situacije efikasno i fleksibilno
3.4 Rad sa drugima	Udružite, sarađujte, umrežite	<ul style="list-style-type: none"> • Sarađivati sa drugima kako bi se ideje pretočile u aktivnosti • Stvarati mreže • Rješavati konflikte i suočiti se sa konkurencijom na pozitivan način kada je to potrebno
3.5. Učenje putem iskustva	Učite kroz praksu	<ul style="list-style-type: none"> • Koristi svaku inicijativu za stvaranje vrijednosti kao mogućnost za učenje • Učiti od drugih, uključujući mentore i vršnjake • Promisliti i naučiti iz uspješnih situacija i grešaka (svojih i tuđih)

3. Okvir EntreComp

Ovo poglavlje predstavlja progresivni model EntreComp okvira i ključne karakteristike ishoda učenja koje su na njemu zasnovane.

Učesnici u procesu koji su bili zaduženi za reviziju EntreComp smatraju da je riječ o **veoma temeljitom** i široko zasnovanom instrumentu koji čine 3 područja, 15 kompetencija, 15 deskriptora, 8 nivoa stručnosti i 442 ishoda učenja (vidi prilog). Oni također smatraju da okvir EntreComp (i) odražava kompleksnost preduzetničke kompetencije, koja se tiče nekoliko aspekata svakodnevnog života, i (ii) može da se koristi kao višenamjenski referentni vodič. Prednost jednog sveobuhvatnog okvira kompetencija je da, iako je podložan prilagođavanju, on omogućava upoređivanje inicijativa koje se bave preduzetništvom kao kompetencijom, olakšavajući na taj način razumijevanje preduzetništva uopšte.

Sveobuhvatnost EntreComp-a je jedna od njegovih glavnih prednosti. Međutim, čitalac treba da ima na umu da neće svi **građani, učenici ili korisnici biti zainteresovani da sve opisane kompetencije razviju do najvišeg nivoa stručnosti**. Očekuje se da će institucije, posrednici i pokretači različitih inicijativa koji su spremni da usvoje EntreComp prilagođavati okvir potrebama korisnika odnosno ciljne grupe. Drugim riječima, okvir EntreComp u ovom izvještaju treba posmatrati kao polaznu tačku. Da bi se implementirao, okvir se mora prilagoditi kontekstu (vidi u odjeljku 3.2).

3.1 Progresivni model

Preduzetništvo kao kompetencija se razvija kroz aktivnosti pojedinaca ili kolektivnih subjekata, a njenom primjenom nastaju nove vrijednosti.

Napredovanje u preduzetničkom učenju se sastoji od dva aspekta:

1. Razvoj autonomije i odgovornosti u procesu transformacije ideje i prilike u vrijednost;
2. Razvoj kapaciteta za generisanje vrijednosti od jednostavnih i predvidivih konteksta do složenih, promjenjivih sredina.

Progresivni model ne definiše linearni niz koraka koji svaki građanin mora da napravi da bi stekao preduzetničku vještinu ili pokrenuo novi posao. Umjesto toga, okvir pokazuje da se granice individualnih i kolektivnih preduzetničkih kompetencija mogu pomjerati kako bi uticaj u procesu nastajanja nove vrijednosti bio sve veći.

Progresivni model EntreComp-a predstavlja referencu za razvoj znanja i vještina. Sastoji se od četiri glavna nivoa: osnovni, srednji, napredni i ekspertski. Svaki nivo je podijeljen na dva pod-nivoa, kao što je prikazano u tabeli 2. Na osnovnom nivou, preduzetnička vrijednost nastaje uz eksternu podršku. Na srednjem nivou, preduzetnička vrijednost nastaje uz rast autonomije. Na naprednom nivou, odgovornost za transformaciju ideje u djelo je potpuno izgrađena. Na ekspertskom nivou, stvorena vrijednost ima značajan uticaj u svojoj referentnoj oblasti.

Nivoi znanja i vještina omogućavaju čitaocu da razumije ishode učenja. Na primjer, prvi ishod učenja 8. nivoa je: *Znam da uočim i brzo iskoristim priliku*. Iako je uočavanje i iskorišćavanje prilike vještina koju učenici stiču na nižim nivoima, nivo 8 naglašava sposobnost da se to uradi "brzo". Na ovom ekspertskom nivou, pravovremenost pri izboru otvorene nove mogućnosti ima strateški značaj i rezultat je brzi rast, napredne inovacije ili korjenite promjene.

Cilj EntreComp-a je da postane instrument koji se može prilagoditi različitim potrebama. To znači da svi učenici ne treba da steknu najviši nivo stručnosti ili da bi trebalo da dostignu istu stručnost u svim kompetencijama. Na primjer, želimo da preduzetničko učenje usmjerimo na zaposlene u proizvodnji obuće u našem regionu. U našem programu možemo, na primjer, za cilj postaviti dostizanje naprednog nivoa u kompetencijama kao što su uočavanje prilika, vizija, pokretanje resursa, pokretanje drugih; planiranje i organizovanje. Istovremeno, naš cilj može biti da dostignemo srednji nivo poznavanja finansijske i ekonomske pismenosti. Mogli bismo da smatramo važnim da učenici ovladaju vještinom finansijske održivosti svojih ideja, dok vještinu dvojnog knjigovodstva možemo smatrati manje važnom, iako ona pripada naprednom nivou.

Podsjećamo da se preduzetničko stvaranje vrijednosti i preduzetničko učenje može realizovati

u bilo kojoj sferi života. Progresivni EntreComp model se ne odnosi ni na jedan određeni kontekst, a posebno ne kontekst formalnog obrazovanja. Fokusiranjem na razvoj kompetencija kroz stvaranje preduzetničke vrijednosti, progresivni model ruši granice između obrazovanja, rada i građanskog angažmana. U tom smislu, progresivni EntreComp model je primjenjiv u formalnom, neformalnom i informalnom učenju.

Tabela 2: Progressivni EntreComp model

Osnovni		Srednji		Napredni		Ekspertski	
Oslanjanje na pomoć ⁶ drugih		Izgrađivanje samostalnosti		Preuzimanje odgovornosti		Pokretanje transformacije, inovacije i rasta	
Pod direktnim nadzorom.	Uz manju pomoć drugih, neki vid autonomije i zajedno vršnjacima.	Samostalno ili u saradnji sa vršnjacima.	Preuzimanje i podjela odgovornosti.	Uz neke smjernice i u saradnji sa drugima.	Preuzimanje odgovornosti za donošenje odluka i saradnju sa drugima.	Preuzimanje odgovornosti za dorinos složenim procesima u određenoj oblasti.	Značajan dorinos razvoju u određenoj oblasti.
Otkriti	Istražiti	Eksperimentisati	Rizikovati	Unaprijediti	Ojačati	Proširiti	Transformisati
Nivo 1 je uglavnom odnosina otkrivanje vaših kvaliteta, potencijala, interesovanja i želja. Takođe, usmjeren je na prepoznavanje različitih vrsta problema i potreba koje mogu da se rješavaju kreativno, kao i na razvoj individualnih vještina i stavova.	Nivo 2 se odnosi na istraživanje različitih pristupa problemima, koncentrišući se na različitosti i razvijanje socijalnih vještina i stavova.	Nivo 3 se odnosi na kritičko razmišljanje i na eksperimentisanje sa stvaranjem vrijednosti, na primjer, kroz praktična preduzetnička iskustva.	Nivo 4 se odnosi na pretvaranje ideje u djelo u „stvarnom životu“ i na preuzimanje odgovornosti za to.	Nivo 5 se odnosi na unapređenje vaših vještina za pretvaranje ideje u djelo, preuzimanje veće odgovornosti za stvaranje vrijednosti, i razvijanje znanja o preduzetništvu.	Nivo 6 se odnosi na rad sa drugima, primjenom znanja generišete vrijednosti i suočavate se sa sve složenijim izazovima.	Nivo 7 se odnosi na kompetencije potrebne za suočavanje sa složenim izazovima, i snalaženje u sredini koja se neprestano mijenja i u kojoj je stepen neizvjesnosti visok.	Nivo 8 se odnosi na iznenadne izazove koji nastaju razvojem novih znanja, kao i na istraživanja, i inovacija sa ciljemda se postigne izvrsnost i transformiše način rada.

⁶Pomoć ostalih uključuje na primjer podršku od strane nastavnika, mentora, vršnjaka, savjetnika ili konsultantske usluge.

3.2 Ishodi učenja

Ishodi učenja su konstatacije o tome šta učenik zna, razumije i šta je u mogućnosti da radi po završetku procesa učenja u smislu znanja, vještina i kompetencija. (Evropski centar za razvoj stručnog obrazovanja Cedefop, 2009). Ove konstatacije se mogu primijeniti prilikom planiranja u obrazovanju ili izrade kurikuluma ili za različite vrste odgovornosti, kao što je pravna ili profesionalna odgovornost (Prøitz, 2010).

Preduzetničko učenje se teško može svesti na nepromjenjive, prethodno utvrđene ishode učenja, s obzirom na to da se bavi stvaranjem vrijednosti koja ne postoji prije procesa preduzetničkog učenja i ne može se predvidjeti.

Međutim, ishodi učenja su od ključne važnosti za djelotvornost okvira. Ishodi učenja u EntreComp-u su razvijeni kao reference za različite namjene. Oni mogu da se koriste u sektoru formalnog obrazovanja u izradi planova i programa. U neformalnom učenju, mogu inicirati izradu programa koji imaju za cilj podsticanje preduzetništva unutar postojećih organizacija. Takođe, mogu se koristiti u definisanju prilagođenih pedagoških metoda, metoda ocenjivanja i sredine za učenje koje jačaju efikasno preduzetničko učenje. **Tabela 3: EntreComp ukratko**

Prema tome, ishode učenja u okviru EntreComp ne treba shvatiti kao normativne konstatacije koje se direktno pretvaraju u aktivnosti učenja, ili se koriste za mjerenje uspješnosti učenika. Oni su osnova za razvoj specifičnih ishoda učenja koji odgovaraju specifičnom kontekstu i osnova za definisanje indikatora uspješnosti.

Iako je većina ishoda učenja formulisana u vidu "Ja" konstatacije, to ne znači da se preduzetnička kompetencija odnosi samo na sposobnost pojedinaca. Naprotiv, preduzetničkom učenju i ponašanju su „podložne“ grupe kao što su projektni timovi, neprofitne organizacije, kompanije, javne ustanove ili pokreti civilnog društva.

Svi EntreComp ishodi učenja su predstavljeni u prilogu ovom izvještaju. Iako je lista ishoda veoma detaljna, ona nije konačna jer ima za cilj da predloži transverzalnu primjenu u različitim obrazovnim kontekstima i sektorima.

3.3 Okvir EntreComp ukratko: tabelarni pregled

Tabela prikazuje 3 područja i svih 15 kompetencija, ali na samo tri nivoa stručnosti koji važe za sve građane: osnovni, srednji i napredni nivo. Ekspertski nivo, po definiciji, obuhvata nivo stručnosti koji je iznad prosjeka, više zavisi od konteksta, te stoga nije predstavljen u tabeli.

Tabela koja daje pregled sadrži deskriptore koji izražavaju suštinu različitih nivoa stručnosti. Ovom tabelom želimo da čitacioma punudimo pogled na okvir iz ptičje perspektive sličan onima u *Zajedničkom evropskom okviru za žive jezike*⁷ ili u *Okviru digitalnih kompetencija* (Ferrari, 2013; Vuorikari, Punie, Carretero, & Van den Brande, 2016).

⁷http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre1_en.asp

		Nivoi stručnosti		
Područje	Kompetencija	Osnovni	Srednji	Napredni
Ideje i prilike	Uočavanje prilika	Učenici ⁸ mogu da pronađu prilike koje stvaraju nove vrijednosti.	Učenici mogu da prepoznaju prilike kojima bi se odgovorilo na potrebe koje još uvijek nisu ispunjene.	Učenici mogu da oblikuju i iskoriste mogućnosti i odgovore izazovima u procesu stvaranje vrijednosti za druge.
	Kreativnost	Učenici mogu da smisle više ideja koje stvaraju vrijednost za druge.	Učenici znaju da testiraju i unaprijede ideje koje stvaraju vrijednost za druge.	Učenici mogu da transformišu ideje u rješenja koja stvaraju vrijednost za druge.
	Vizija	Učenici mogu da zamisle budućnost kakvu bi željeli da imaju.	Učenici mogu da grade inspirativnu viziju koja uključuje druge.	Učenici znaju da koriste svoju viziju prilikom donošenja strateških odluka.
	Vrednovanje ideja	Učenici razumiju i cijene vrijednost ideja.	Učenici razumiju da ideje mogu imati različite vrste vrijednosti, koje se mogu koristiti na različite načine.	Učenici mogu da urade strategije kako na najbolji način iskoristiti vrijednosti ostvarene kroz ideje.
	Etika i održivi razvoj	Učenici razumiju uticaj svojih izbora i ponašanja na zajednicu i sredinu.	Učenici su vođeni etikom i uvažavaju koncept održivosti prilikom donošenja odluka.	Učenici rade na način koji će osigurati ostvarivanje etičkih ciljeva i ciljeva održivosti.
Resursi	Samovijest i lična efikasnost	Učenici vjeruju u svoju sposobnost da stvore vrijednost za druge.	Učenici znaju da iskoriste svoje snage i slabosti.	Učenici mogu nadomjestiti svoje slabosti udruživanjem sa drugima i daljim razvojem svojih prednosti.
	Motivacija i istrajnost	Učenici prate svoje želje i kreiraju vrijednost za druge.	Učenici su spremni da ulože napor i sredstva u želji da naprave vrijednosti za druge.	Učenici mogu da ostanu dosljedni u svojoj želji da ostave vrijednost bez obzira na neuspjehe.

⁸Učenik je širok termin koji se koristi da označi učesnika u cjeloživotnom učenju. To se odnosi na učenike, studente, nezaposlene, zaposlene, preduzetnike i građane.

	Pokretanje resursa	Učenici znaju da pronađu i razumno koriste resurse.	Učenici mogu da sakupe i upravljaju različitim vrstama sredstava za stvaranje vrijednosti za druge.	Učenici mogu da definišu strategije za pokretanje resursa koji su im potrebni za stvaranje vrijednosti za druge.
	Finansijska i ekonomska pismenost	Učenici znaju da pripreme budžet za jednostavne aktivnosti.	Učenici mogu da pronađu opcije finansiranja i da upravljaju budžetom za realizaciju aktivnosti.	Učenici mogu da naprave plan za finansijsku održivost aktivnosti.
	Angažovanje drugih	Učenici mogu da komuniciraju svoje ideje jasno i sa entuzijazmom.	Učenici mogu da uvjere, inspirišu i uključidruge u aktivnosti kreiranja vrijednosti.	Učenici mogu da motivišu druge i uključe ih u aktivnosti kreiranja vrijednosti.
Djelovanje	Preuzimanje inicijative	Učenici su spremni da se oprobaju u rješavanju problema koji utiču na njihove zajednice.	Učenici znaju da pokrenu aktivnosti kreiranja vrijednosti.	Učenici znaju da traže priliku da preuzmu inicijativu kojom će dodati ili kreirati vrijednosti.
	Planiranje i upravljanje	Učenici mogu da definišu ciljeve jednostavnih aktivnosti koje stvaraju vrijednost.	Učenici mogu da urade akcioni plan, utvrditi prioritete i ključne etape, kojim će realizovati svoje ciljeve.	Učenici mogu da redefinišu prioritete i planove kako bi se prilagodili novim, izmjenjenim okolnostima.
	Rješavanje nejasnih i rizičnih situacija	Učenici se ne plaše greške, dok isprobavaju nove stvari.	Učenici mogu da procijene benefite i rizike alternativnih opcija i donesu odluke koje odražavaju njihove preference.	Učenici mogu da procijene rizik i donesu odluku uprkos neizvjesnosti i nejasnoći.
	Rad sa drugima	Učenici znaju da rade u timu.	Učenici mogu da rade zajedno sa širokim spektrom pojedinaca i grupa na stvaranju nove vrijednosti.	Učenici mogu da izgrade tim i uspostave mreže na osnovu potreba tokom realizacije aktivnosti.
	Učenje putem iskustva	Učenici mogu da prepoznaju ono što su naučili kroz učešće u aktivnostima stvaranja vrijednosti.	Učenici mogu da promišljaju i procijenjuju svoje uspjehe i neuspjehe i uče iz njih.	Učenici mogu da unapijede svoju sposobnost kreiranja vrijednosti i to nadgradnjom prethodnih iskustava i interakcijom sa drugima.

4. Spisak skraćenica i definicije

Okvir EntreComp ima za cilj da se uspostavi zajedničko razumijevanje preduzetništva kao kompetencije. Namjera je da EntreComp postane referenca za širok spektar inicijativa koje imaju za cilj da podstaknu preduzetničko učenje u Evropi i šire. Stoga, definicije osnovnih termina koje čine okosnicu ovog izvještaja ječine veoma važan segment kompletnog okvira.

Termin	Definicija& Izvor
Stavovi	“Stavovi” su pokretači aktivnosti. Oni uključuju vrijednosti, aspiracije i prioritete.
Kompetencija	U kontekstu EntreComp studije, kompetencija predstavlja skup znanja, vještina i stavova.
Crowdsourcing - (eksternalizacija posla, najčešće putem otvorenog poziva javnosti na internetu).	Crowdsourcing je praksa pribavljanja potrebnih usluga, ideja ili sadržaja od velike grupe ljudi, a ne putem tradicionalne dodjele zadataka zaposlenima ili dobavljačima. Crowdsourcing se obično odvija preko Interneta.
Digitalno preduzetništvo	Digitalno preduzetništvo je preduzetništvo koji uključuje korišćenje novih digitalnih tehnologija (posebno društvenih medija, velikih podataka, mobilnih tehnologija i cloud rješenja). Svrha ove upotrebe je unapređenje poslovanja, otkrivanje novih poslovnih modela, razvoj poslovne inteligencije i rad sa klijentima i zainteresovanim stranama. ⁹
Krajnji korisnik	U kontekstu studije EntreComp, krajnji korisnik je osoba za koju se nešto konačno izrađeno ili namijenjeno.
Preduzetništvo	Preduzetništvo je kada svojim djelovanjem ukazane prilike i ideje pretvorimo u nove vrijednosti. Vrijednost koja nastaje može biti finansijska, kulturna ili društvena (FFE-YE, 2012).
Zeleno preduzetništvo	Zeleno preduzetništvo je preduzetništvo koji ima pozitivan uticaj na životnu sredinu i mogu se posmatrati kao korak ka održivoj budućnosti (Schaper, 2012).
Korporativno (unutrašnje) preduzetništvo	Korporativno preduzetništvo preduzetništvo je preduzetništvo unutar organizacije (vidi Pinchot, 1985).
Znanje	Znanje je skup činjenica, principa, teorija i praksi koje se odnose na područje rada ili izučavanja. U kontekstu Evropskog okvira kvalifikacija, znanja se opisuje kao teoretsko i/ili činjenično (Evropski parlament i Savjet, 2008).
Ishodi učenja	Ishodi učenja su konstatacije o tome šta učenik zna, razumije i šta je u mogućnosti da radi po završetku procesa učenja u smislu znanja, vještina i kompetencija. (Evropski centar za razvoj stručnog obrazovanja Cedefop, 2009). Ove izjave mogu biti pripremiti i primijeniti prilikom planiranja u obrazovanju ili izrade kurikuluma ili za različite vrste odgovornosti, kao što je pravna ili profesionalna odgovornost (Prøitz, 2010).

⁹Pogledajte punu definiciju na sajtu Digitalni Entrepreneurship Monitor: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/dem/monitor/project-description>

Praktična preduzetnička iskustva	Praktična preduzetničke iskustva su iskustva u učenju u kojima učenik ima priliku da predstavi nove ideje, identifikuje dobru ideju i pretvori tu ideju u djelo. Za to je potrebno angažovanje spoljnih partnera u planiranju i realizaciji učenja, kako bi se osigurala relevantnost u primjeni u stvarnom svijetu. Praktična preduzetničke iskustva nude učenicima podsticajnu sredinu za učenje, u kojoj su greške i neuspjeh sastavni dio učenja, tako da učenici stiču samopouzdanje i iskustvo da svoje ideje pretvore u djelo u stvarnom svijetu. Praktična preduzetnička iskustva treba da predstavljaju inicijativu koju pokreće učenik pojedinačno ili kao dio malog tima, a podrazumijeva učenje kroz rad i ima opipljiv rezultat (Tematska radna grupa za preduzetničko obrazovanje, 2014).
Resursi	U kontekstu ovog rada, resursi je termin koji obuhvata lične resurse (svjesnost, efikasnost, motivacija i istrajnost), materijalne resurse (na primjer, proizvodna i finansijska sredstva) ili nematerijalne resurse (na primjer, specifična znanja, vještine i stavovi).
Vještine	Vještine predstavljaju sposobnost primjene znanja i korištenja principa „know-how“ da se izvrši određeni zadatak ili riješio problem. U kontekstu Evropskog okvira kvalifikacija, vještine si opisane kao kognitivne (uključuju korištenje logičkog, intuitivnog i kreativnog razmišljanja), praktične (podrazumijevaju fizičku spretnost i korištenje metoda, materijala, sprava i instrumenata) i socijalne (vještine komuniciranja i saradnje, emocionalna inteligencija i druge).(Evropski parlament i Savjet, 2008).
Socijalno/društveno preduzetništvo	Socijalno/društveno preduzetništvo je preduzetništvo koje ima za cilj da obezbijedi inovativna rješenja za postojeće društvene probleme. Zbog toga često ide ruku pod ruku sa procesima društvenih inovacija, usmjerenim na unapređenje života ljudi kroz promovisanje društvenih promjena (OECD, 2010).
Učesnici u procesu	Učesnici u procesu su pojedinci, grupe i organizacije koje imaju direktan i indirektan interes u aktivnostima stvaranja vrijednost i njenog uticaja.
Sistem	Sistem kao dinamična složena cjelina koju čini skup komponenti koje utiču jedna drugu. Sistem je definisan granicama koje ga odvajaju od sredine koja ga okružuje i koja je u interakciji sa njim, a njegove karakteristike su struktura, namjena i način funkcionisanja.
Neizvjesnost	Neizvjesnost je situacija koja uključuje nepotpune informacije, a koji utiče na predvidljivost ishoda. Neizvjesnost podrazumijeva rizik od neželjenih efekata ili gubitka, čije vjerovatnoća i razmjere nije moguće izračunati.
Stvaranje vrijednosti	Stvaranje vrijednosti je rezultat čovjekove aktivnosti kojima se smislene ideje transformišu u djelo koje generiše vrijednost za druge. Ova vrijednost može biti društvena, kulturna ili ekonomska.

5. Bibliografija

- Cedefop. (2009). The shift to learning outcomes. Policies and practices in Europe. Cedefop Reference series. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- European Commission. (2003). Green Paper Entrepreneurship in Europe COM(2003)27. Brussels.
- European Commission. (2008). Think Small First - A Small Business Act for Europe, COM(2008) 394 final. Brussels.
- European Commission. (2012). Rethinking Education: Investing in skills for better socioeconomic outcomes COM(2012)669 final. Brussels.
- European Commission. (2013). Entrepreneurship 2020 Action Plan COM (2012) 795 Final. Brussels.
- European Commission/EACEA/Eurydice. (2016). *Entrepreneurship Education at School in Europe*. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Parliament and the Council. (2006). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*, L394/310.
- European Parliament and the Council. (2008). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*, (2008/C 111/01).
- Ferrari, A. (2013). *DIGCOMP: A Framework for Developing and Understanding Digital Competence*. JRC Science and Policy Reports. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- FFE-YE. (2012). Impact of Entrepreneurship Education in Denmark - 2011. In L. Vestergaard, K. Moberg & C. Jørgensen (Eds.). Odense: The Danish Foundation for Entrepreneurship - Young Enterprise.
- Komarkova, I., Conrads, J., & Collado, A. (2015). *Entrepreneurship Competence: An Overview of Existing Concepts, Policies and Initiatives. In-depth case study report*. JRC Technical Reports. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Komarkova, I., Gagliardi, D., Conrads, J., & Collado, A. (2015). *Entrepreneurship Competence: An Overview of Existing Concepts, Policies and Initiatives. Final Report*. In M. Bacigalupo, P. Kampylis & Y. Punie (Eds.), JRC Science and Policy Reports. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- OECD. (2010). *Social Entrepreneurship And Social Innovation SMEs, Entrepreneurship and Innovation*. Paris: OECD Publishing.
- Pinchot, G. (1985). *Intrapreneuring: Why You Don't Have to Leave the Corporation to Become an Entrepreneur*. New York: Harper & Row.
- Prøitz, T. S. (2010). Learning outcomes: What are they? Who defines them? When and where are they defined? *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 22, 22. doi: DOI 10.1007/s11092-010-9097-8
- Schaper, M. (2012). Understanding the green Entrepreneur. In M. Schaper (Ed.), *Making Ecoentrepreneurs: Developing Sustainable Entrepreneurship*. Farnham, Surrey: Gower Publishing.
- Thematic Working Group on Entrepreneurship Education. (2014). *Final Report of the Thematic Working Group on Entrepreneurship Education*. Brussels: European Commission.
- Vuorikari, R., Punie, Y., Carretero, S., & Van den Brande, L. (2016). *DigComp 2.0: the Digital Competence Framework. Update Phase 1: the Conceptual Reference Model*. JRC Science and Policy Reports. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Dodatak: Okvir EntreComp

			Nivo stručnosti		Osnovni		Srednji		Napredni		Ekspertski	
			Napredovanje		Oslanjanje na pomoć drugih		Izgrađivanje samostalnosti		Preuzimanje odgovornosti		Pokretanje, transformacije, inovacije i rasta	
					Pod direktnim nadzorom.	Uz manju pomoć drugih, neki vid autonomije,	Samostalno ili u saradnji sa drugima,	Preuzimanje i podjela odgovornosti.	Uz neke smjernice i u saradnji sa drugima.	Preuzimanje odgovornosti za donošenje odluka i saradnju sa drugima.	Preuzimanje odgovornosti za razvoj određene procesima u određenoj oblasti.	Značajan doprinos razvoju određene oblasti.
					Discover	Explore	Experiment	Dare	Improve	Reinforce	Expand	Transform
Područje	Kompetencija	Savjet	Deskriptor	Tema ¹⁰	Nivo 1	Nivo 2	Nivo 3	Nivo 4	Nivo 5	Nivo 6	Nivo 7	Nivo 8
Ideje i prilike	Prepoznavanje prilike	Koristite maštu i vještine kako biste otkrili prilike za stvaranje vrijednosti.	Identifikovati i iskoristi mogućnosti za stvaranje vrijednosti istražujući društveno, kulturno i ekonomsko okruženje. Identifikovati potrebe i izazove. Uspostaviti nove veze i sakupiti rsute elemente sredine kako bi se omogućilo stvaranje nove vrijednosti.	Identifikovati, stvoriti i iskoristiti prilike.	Mogu da pronađem prilike da pomognem drugima.	Mogu da prepoznam prilike za stvaranje vrijednosti u svojoj zajednici i okruženju.	Mogu da objasnim šta čini priliku za stvaranje vrijednosti.	Mogu da proaktivno tražim prilike za stvaranje vrijednosti, i kada je to iz potrebe.	Mogu da opišem različite analitičke pristupe za prepoznavanje preduzetničkih prilika.	Mogu da iskoristim poznavanje i razumijevanje konteksta kako bi stvorio prilike za stvaranje vrijednosti.	Mogu da procijenim prilike za stvaranje vrijednosti i odlučim da li da ih realizujem na različitim nivoima sistema u kojem radim u (na primjer, mikro, mezo i makro).	Mogu da prepoznam i brzo iskoristim priliku.
				Fokusirati se na izazove.	Mogu da pronađem različite primjere izazova koje treba riješiti.	Mogu da prepoznam izazove u svojoj zajednici i okolini čijem rješavanju mogu doprinijeti.	Mogu da identifikujem mogućnosti za rješavanje problema na alternativne načine.	Mogu da redefinišem opis izazova, tako da alternativne mogućnosti za njegovo rješavanje postanu vidljive.	Mogu da analiziram utvrđene prakse i preispitujem postojeća mišljenja da bi stvorio prilike i posmatrao izazove na različite načine.	Mogu da procijenim koje je pravo vrijeme da iskoristim priliku za stvaranje vrijednosti.	Mogu da grupišem različite prilike ili prepoznam sinergiju između različitih prilika kako bi se iskoristile na najbolji mogući način.	Mogu da definišem prilike u kojima mogu da zadržim konkurentnu prednost.
				Otkriti potrebe.	Mogu da pronađem primjere grupa koje su imale koristi od rješenja datog problema.	Mogu da prepoznam potrebe u mojoj zajednici i sredini koji nisu ispunjeni.	Mogu da objasnim da različite grupe mogu imati različite potrebe.	Mogu da ustanovim koja grupa korisnika, i koje potrebe, hoću da riješavam stvaranjem vrijednosti.	Mogu da sprovedem analizu potreba u koju ću uključiti relevantne učesnike u procesu.	Mogu da prepoznam izazove vezano za suprotne potrebe i interese različitih učesnika u procesu.	Mogu da napravim "plan" koji povezuje potrebe sa aktivnostima neophodnim za zadovoljenje tih potreba i koji mi pomaže u stvaraju vrijednosti.	Mogu da pripremim projekte koji imaju za cilj da predvide buduće potrebe.

¹⁰Teme koje su prisutne u svakom redu tabele

				Slušati aktivno.	Mogu da pokažem empatiju prema drugima.	Mogu da govorim o tome koliko slušanje o idejama drugih može biti korisno za postizanje mojih (ili timskih) ciljeva.	Mogu da saslušam ideje drugih ljudi ne pokazujući predrasude.	Znam da saslušam svoje krajnje korisnike.	Mogu da opišem različite tehnike upravljanja odnosima sa krajnjim korisnicima.	Mogu da uspostavim procedure za aktivno slušanje krajnjih korisnika i djelovanje u skladu sa njihovim potrebama.	Znam da sakupim informacije iz različitih izvora kako bih razumio potrebe krajnjih korisnika.	
				Udružiti se u tim.	Otvoren sam za mogućnost da radim sam, ali i da saradujem sa drugima, na različitim pozicijama, uz izvjesnu odgovornost.	Spreman sam da promijenim svoj način rada u grupi.	Mogu da radim sa velikim brojem različitih timova pojedinaca.	Dijelim vlasništvo nad aktivnostima stvaranja vrijednosti sa članovima svog tima.	Mogu da formiram tim na osnovu individualnih znanja, vještina i stavova svakog njegovog člana.	Mogu da doprinesem stvaranju vrijednosti udruživanjem udaljenih zajednica uz pomoć digitalne tehnologije.	Mogu da osmislim fizičke i virtualne prostore koji će članove tima podsticati na saradnju.	Mogu da u okviru svoje organizacije izgradim kapacitete za stvaranje vrijednosti, podstičući ljude da rade zajedno.
				Saradivati.	Otvoren sam za uključivanje drugih u svoje aktivnosti na stvaranju vrijednosti.	Mogu da doprinesem jednostavnim aktivnostima na stvaranju vrijednosti.	Mogu da doprinesem konstruktivnom donošenju odluka u grupi.	Mogu da formiram tim ljudi koji mogu da rade zajedno.	Znam da koristim tehnike i instrumente koji pomažu članovima tima da rade zajedno.	Mogu da pružim pomoć i podršku članovima timada bi njihov angažman u timu bio iskorišćen na najbolji mogući način.	Mogu da radim na daljinu sa timom ljudi koji samostalno mogu da doprinesu aktivnostima.	Mogu da osmislim metode rada i podstaknem saradnju među članovima tima.
				Proširiti svoju mrežu.	Mogu da objasnim značenje i oblike udruživanja, saradnje i vršnjačke podrške (na primjer, porodica i druge zajednice).	Otvoren sam za uspostavljanje novih kontakata i saradnju sa drugima (pojedincima i grupama).	Mogu da iskoristim postojeće relacije kako bih dobio neophodnu podršku, uključujući i emocionalnu podršku, za pretvaranje svoje ideje u djelo.	Mogu da uspostavim nove relacije kako bih dobio neophodnu podršku, uključujući i emocionalnu podršku, za pretvaranje svoje ideje u djelo (na primjer, uključivanje u mrežu mentora).	Znam da u svojoj mreži pronađem prave ljude i uključim ih u realizaciju svoje (ili timske) aktivnosti stvaranja vrijednosti.	Proaktivno stupe u kontakt sa pravim ljudima unutar i izvan svoje organizacije kako bi pomogli realizaciju aktivnosti (na primjer, na konferencijama ili putem društvenih medija).	Znam da koristim svoju mrežu za objedinjavanje različitih perspektiva korisnih za process implementacije moje (ili timske) aktivnosti.	Mogu da osmislim efikasne procese za izgradnju mreže različitih ili novih učesnika u procesu i da ih angažujem.
Učenje putem iskustva	Učiti kroz praksu.	Koristiti svaku inicijativu za stvaranje vrijednosti kao mogućnost za učenje. Učiti od drugih, uključujući mentore i vršnjake. Promisliti i naučiti iz uspješnih situacija i grešaka (svojih i tuđih).	Promišljati.	Mogu da pronađem primjere velikih grešaka iz kojih je nastala vrijednost.	Mogu navedem primjere privremenih neuspjeha koji su vodili ka uspješnim postignućima.	Mogu da promišljam o neuspjesima (svojim i drugih ljudi), identifikovati njihove uzroke i učiti iz njih.	Mogu da procijenim da li sam i kako postigao svoje ciljeve, tako da mogu da evaluiram svoju uspješnost i naučim iz toga.	Mogu da promišljam o svojim postignućima i privremenim neuspjesima tokom vremena, tako da učim i unapređujem svoje vještine na stvaranju vrijednosti.	Mogu da pomognem drugima da promisle o svojim postignućima i privremenim neuspjesima, pružanjem iskrene i konstruktivne povratne informacije.	Mogu da poboljšam uspjehnost svog tima ili organizacije, na osnovu povratnih informacija i naučenih lekcija.		
			Učiti kako se uči.	Mogu da navedem primjere koji pokazuju da se moje vještine i kompetencije unapređuju kroz iskustvo.	Mogu da predvidim da će se moje vještine i kompetencije razvijati sa iskustvom, kroz uspjeh i kroz neuspjeh.	Mogu da promišljam o uticaju mojih puteva učenja na buduće prilike i izbore.	Uvijek sam u potrazi za mogućnostima za unapređivanjem svojih prednosti i prevazilaženjem slabosti.	Mogu da pronađem mogućnosti za prevazilaženje slabosti i razvoj prednosti.	Mogu da pomognem drugima da razviju svoje snage i redukuju ili kompenziju svoje slabosti.	Mogu da identifikujem mogućnosti za samousavršavanje u svojoj organizaciji i izvan nje.	Mogu da osmislim i uspostavim strategije kako bi moja aktivnost nastavila da generiše vrijedost.	
			Učiti iz iskustva.	Mogu da prepoznam ono što sam naučio realizujući aktivnosti na stvaranju vrijednosti.	Mogu da promišljam o iskustvu koje sam stekao realizujući aktivnosti na stvaranju vrijednosti i učim iz tog iskustva.	Mogu da promišljam o svojoj interakciji sa drugima (uključujući vršnjake i mentore) i učim iz toga.	Mogu da filtriram povratne informacije koje dobijam od drugih i da ih na pravi način iskoristim.	Mogu uključim doživotno učenje u strategiju svog ličnog razvoja i razvoj karijere.	Mogu da pomognem drugima da promisle o svojim interakcijama sa drugima i da nauče iz ove interakcije.	Mogu da učim iz monitoringa i evaluacije koje sam osmislio kako bih pratio napredovanje implementacije aktivnosti.	Mogu da naučim lekcije iz procesa monitoringa i evaluacije i uspostavim ih u procesima učenja u svojoj organizaciji.	

